

הרב איתי אליצור

האמנם "הכל בכתב"?

א. האמנם נפסק כלל זה להלכה

ב. דעת הרמב"ם

ג. דברי האחרונים על הרמב"ם

ד. ראשונים ואחרונים הסוברים שהכלל נפסק להלכה

ה. איסור על שינויים זמניים

פתיחה

כלל נקוט בכמה מקומות בש"ס, ולפיו פרטי בניין בית המקדש ותבניתו נמסרו לדוד ברוח הקודש, ואין לשנותם כלל. דברי חז"ל בעניין זה נסמכים על הפסוק האמור בדברי הימים: "וַיִּתֵּן דָּוִד לְשִׁלְמֹה בֶּן־אֶתֶת תְּבִנֵית הָאוֹלָם וְאֶת־בְּתוּי וְגִזְזוֹי וְעִלְיָתוֹ וְחִדְרָיו הַפְּנִימִים וְבֵית הַכְּפֹרֶת. וְתִבְנִית כָּל־אֲשֶׁר הָיָה בְרוּחַ עֲמוֹ לְחִצְרוֹת בֵּית ה'... הֲלָל בְּקִתְב־מִיד ה' עָלַי הַשְּׂפִיל כָּל־מְלָאכֹת הַתְּבִנִית" (דה"א כ"ח, ט). מקורות מאוחרים יותר מדברים על אגרת שנכתבה על ידי משה בהר סיני, והועברה לשמואל וממנו לדוד. [\[1\]](#)

הגמרא מביאה את הכלל הנזכר בקשר לכמה עניינים. לגבי בזיקת מלח על גבי המזבח כדי שלא יחליקו הכהנים ההולכים עליו, מביאה הגמרא (עירובין קד ע"א) שאי אפשר לבטל את המלח ולעשותו חלק מבניין המזבח (כדי שלא יחצוץ בין רגלו של הכהן לבין המזבח), מפני ששינוי כזה בבניין המזבח סותר את הכלל "הכל בכתב".

מסיבה דומה אומרת הגמרא שאי אפשר לכסות את דם הקודשים בעפר ולבטלו כך שיהיה חלק מהמזבח (חולין פג ע"ב). כמו כן אין לעשות פשפש מיוחד למצורע על מנת שיוכל לסמוך על קרבנו בטרם הוכשר לאכול בזבחים, שכן תבנית המקדש נמסרה בכתב מיד ה' (זבחים לג ע"א). בשני מקומות נדחה הכלל הנזכר מן הטעם "קרא אשכחו ודרשו", כלומר: מצאו דרשה שאפשר להם לשנות את התבנית הקדומה של המקדש: בשמחת בית השואבה הקיפו את עזרת הנשים בכצורה, או גזזטרא, כדי שתהיינה הנשים למעלה בשעת שמחת בית השואבה, ולא תתערבבנה עם הגברים. השינוי מתבנית המקדש התאפשר כיוון שדרשו את הפסוק בספר זכריה "וספדה הארץ משפחת משפחת לבד משפחת בית דוד לבד ונשיהם לבד...", והגיעו למסקנה שאסור לאנשים ונשים להתערבב (סוכה נא ע"ב). כמו כן, לגבי הגדלת המזבח בימי עולי בבל, מנמקת הגמרא בטעם הדבר ש"קרא אשכחו ודרשו" (זבחים סב ע"א). ומפרש שם רש"י שכבר לדוד התגלה מקום המזבח בשלמותו, אלא ששלמה לא הבין לדרשו, והם דרשוהו והגיעו לסוף מידותיו - אבל שלמה לא נצרך לכל מידותיו. [\[2\]](#)

א. האמנם נפסק כלל זה להלכה

האמנם כלל הלכתי הוא שמבנה המקדש מסור בכתב מימי דוד (או קודם לכן) מפי ה' ואין לשנותו במאומה? זו אינה צריכה לפנינו ולא לפני פנים שאין הדבר כן. הלא משכן שילה היה גדול ממשכן משה, ושונה ממנו בטיב הבניין. מקדש שלמה היה גדול ממשכן שילה, בית שני היה גדול ממקדש שלמה ושונה ממנו, וככל הנראה הבית של הורדוס היה גדול יותר משל זרובבל. כל המקדשים הללו היו כשרים.

יתרה מזאת: המשנה (שבועות יד ע"א) מלמדת כיצד אפשר להוסיף על העזרה, והרי שאפשר לתכחילה להוסיף על העזרה אם רוצים בכך, על פי הדרכים האמורות שם (אמנם, אחת הדרישות היא נביא, ואפשר לומר שנבואתו של הנביא מבטלת את "הכל בכתב"; אך בגמרא שם (טז ע"א) מובאת דעת רב נחמן, שלפיה די באחת מן הדרכים הנזכרות, ולפיכך אפשר להוסיף גם בלי נביא. גם בעל הדעה החולקת (רב הונא), הסובר שאי אפשר לשנות בלי נביא, אין טעמו משום "הכל בכתב" אלא מפני שהוא מצריך הסכמה של כל הממסד הציבורי. [\[3\]](#)

שלמה הוסיף מנורות ושולחנות, ובבית שני הם בטלו. אמה טרקסין הוחלפה בפרוכות (שהן בבחינת חזרה למצב שהיה במשכן). כשעלו בני הגולה הוסיפו על המזבח, שגם לפני כן היה גדול יותר מזה שהיה בימי שלמה. [\[4\]](#) מכל הדוגמאות האלה ומאחרות מוכח בעליל שאפשר לשנות את מבנה המקדש.

יתרה מכך, אילו היה "הכל בכתב" הלכה ברורה ופסוקה, אי אפשר היה לבטל אותה על ידי הפסוק העוסק בהפרדה בין גברים לנשים. לכל היותר היינו אוסרים על הנשים לבוא לשמחת בית השואבה.

שינויים במקדש ובמבנהו, ואף במבנה הכלים, הוזכרו במשנה לשבח: "בן קטין עשה שנים עשר דד לכיור שלא היו לו אלא שנים ואף הוא עשה מוכני לכיור שלא היו מימיו נפסלין בלינה. מונבז המלך היה עושה כל ידות הכלים של יום הכפורים של זהב. הילני אמו עשתה נברשת של זהב על פתחו של היכל, ואף היא עשתה טבלא של זהב שפרשת סוטה כתובה עליה. נקנור נעשו נסים לדלתותיו והיו מזכירין אותו לשבח" (יומא לז ע"א).

מהי אפוא משמעות המדרש על הפסוק "הכל בכתב"? האם יש לו משמעות הלכתית או שאינו אלא מדרש אגדה?

ב. דעת הרמב"ם

הרמב"ם הביא את הכלל הנזכר בהקדמתו לפירוש המשניות. במסגרת תיאור תפקידיה של מסכת מידות, כתב: "ואין עיניה אלא סיפור מידת המקדש וצורתו והיאך בניינו, והתועלת בכך שכשיבנה לשמור בו אותה צורה ואותו היחס, כי אותו היחס מאת ה' כמו שאמר הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל". מדבריו כאן משמע שזהו אכן כלל הלכתי.

אך לא משמע כן מהלכותיו. בהלכות בית הבחירה (פ"א הלכות ה-ז) כתב הרמב"ם:

ואלו הן הדברים שהן עיקר בנין הבית, עושין בו קודש וקודש הקדשים, ויהיה לפני הקודש מקום אחד והוא הנקרא אולם, ושלושתן נקראין היכל, ועושין מחיצה אחרת סביב להיכל רחוקה ממנו כעין קלעי החצר שהיו במדבר, וכל המוקף במחיצה זו שהוא כעין חצר אהל מועד הוא הנקרא עזרה והכל נקרא מקדש. ועושין במקדש כלים, מזבח לעולה ולשאר הקרבנות, וכבש שעולים בו למזבח, ומקומו לפני האולם משוך לדרום, וכיור וכו' לקדש ממנו הכהנים ידיהם ורגליהם לעבודה, ומקומו בין האולם ולמזבח משוך לדרום שהוא שמאל הנכנס למקדש, ומזבח לקטורת ומנורה ושולחן ושלושתן בתוך הקודש לפני קודש הקדשים. המנורה בדרום משמאל הנכנס ושולחן מימין שעליו לחם הפנים, ושניהם בצד קודש הקדשים מבחוץ ומזבח הקטורת משוך מבין שניהם לחוץ, ועושין בתוך העזרה גבולין עד כאן לישראל עד כאן לכהנים, ובונים בה בתים לשאר צרכי המקדש כל בית מהם נקרא לשכה.

הרמב"ם כלל אינו מזכיר כאן מידות. המידות אינן עיקר בבנין הבית. להפך, הוא כותב בהמשך הפרק:

ומצוה מן המובחר לחזק את הבניין ולהגביהו כפי כוח הציבור שנאמר ולרומם את בית אלהינו, ומפארין אותו ומייפין כפי כחן אם יכולין לטוח אותו דבזה ולהגדיל במעשיו הרי זה מצוה. לא רק שמידותיו של המקדש אינן בבחינת "הכל בכתב", אלא שהכול תלוי בכוח הציבור וברצונו.

את המידות מזכיר הרמב"ם בהמשך (פרקים ד-ה), שם הוא פותח בתיאור בית ראשון, ואחר כך כותב (הלכה ג): "ההיכל שבנו בני הגולה היה..." וכאן מפורט תיאור ההיכל שבנו בני הגולה. הרמב"ם כלל לא מביא שכן צריך לבנותו. כך היה ההיכל של בני הגולה.

הרמב"ם מוסיף ומתאר את מבנה העזרה כמו שבנאוה בני הגולה. במסגרת זו הוא כותב (פ"ה ה"ז):

ולפני העזרה במזרח היתה עזרת הנשים, והיא היתה אורך ק' אמה ול"ה על רוחב קל"ה, וארבע לשכות היו בארבע מקצועותיה של ארבעים ארבעים אמה ולא היו מקורות וכן עתידין להיות.

כלומר: עצם קיומה של עזרת הנשים אינו חלק מהדברים שהן עיקר במקדש (וכן מתבקש, שהרי אין זכר לקיומה של עזרת נשים בתורה בתיאור המשכן). עזרת הנשים עצמה היא חידוש שאינו חלק מהדברים שהן עיקר במקדש המפורטים בפרק א', אלא חלק ממבנה בית שני המפורט בפרק ה'. נשאלת אפוא השאלה: אם עצם קיומה של העזרה הוא חידוש, איך שואלת הגמ' על הוספת פרט בעזרת הנשים - הגזזטורה המקיפה אותה - כיצד אפשר לשנות את מבנה המקדש? עזרת הנשים עצמה אינה בבחינת "הכל בכתב", ואם כן איך אפשר להקשות על שינוי של פרט ממנה מדין זה?

עוד מביא הרמב"ם (פ"ו ה"י), על פי המשנה בשבועות יד ע"א):

בית דין שרצו להוסיף על ירושלים או להוסיף על העזרה מוסיפין, ויש להם למשוך העזרה עד המקום שירצו מהר הבית ולמשוך חומת ירושלים עד מקום שירצו.

מכל המקורות האלה מוכח בעליל שהרמב"ם לא פסק להלכה את הכלל האומר ש"הכל בכתב". הוא לא הביא את הכלל הזה בהלכותיו אפילו פעם אחת, ולהפך - פסק שאפשר ורצוי להוסיף ולהגדיל את מבנה המקדש והעזרות.

ג. דברי האחרונים על הרמב"ם

עמדו על כך כמה מן האחרונים. בעל **יריעות שלמה** (בית הבחירה פ"א ה"ד) כתב: "והשמיט רבינו מה שכתוב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל ונפקא מינה שאסור לעשות שום שינוי אם לא היכא שמצאו מקרא ודרשו..." בעל יריעות שלמה עומד על כך שהרמב"ם השמיט את הדין, אך אינו מוכן לקבל את האפשרות שהרמב"ם השמיט זאת פשוט מפני שאינו פוסק את הדין להלכה. הוא מאריך שם לבאר את מה שלא ביאר הרמב"ם, שאין לשנות את מבנה המקדש אלא על ידי נביא או על ידי דרישת פסוק, ומוסיף ומבאר (פ"ו ה"י) שדווקא מבנה של קבע אסור להוסיף.

גם בעל **אבי עזרי** (בית הבחירה פ"א ה"י) דן בשאלה מדוע לא הזכיר הרמב"ם את דין "הכל בכתב", וכתב שדין "הכל בכתב" הוא דווקא לכתחילה ובדיעבד כשר גם אם לא נעשה ככתבו, שאם לא כן איך אפשר לשנות על ידי מציאת פסוק ודרישתו. אפשר להוסיף על דבריו ראיות רבות שאין "הכל בכתב" אלא לכתחילה, אבל מהרריה שלו אפשר ללמוד שאפילו לכתחילה אפשר לשנות אם יש טעם לדבר. כלומר, דין "הכל בכתב" לא נפסק כלל להלכה. עוד כותב בעל אבי עזרי שם שאפשר להוסיף על המסור בכתב אך לא לגרוע ממנו (ומעין זה כתב כבר בעל יריעות שלמה), וכן שאפשר להוסיף על העזרה אך לא על המזבח. ברם, תירוץ זה אינו מתיישב עם פשט הסוגיות, שהרי הגזזטורה של עזרת הנשים היא הוספה בעזרה ואף על פי כן הגמרא הקשתה עליה.

כאמור לעיל, ברמב"ם עצמו אין זכר לדין הכל בכתב. הרמב"ם לא פסק את הדין הזה להלכה. כפי שהזכרנו לעיל, גם רש"י (זבחים סב ע"א ד"ה מה בית) אומר במקום שבו מביאה הגמרא את דין "הכל בכתב": "מקודש המקום אם ירצו". כלומר: גם כאשר הכל בכתב, הדבר תלוי ברצונם של אנשי הדור, ואינו מוכתב לגמרי מיד ה'.

ד. ראשונים ואחרונים הסוברים שהכל נפסק להלכה

אמנם, משמע שראשונים אחרים כן פסקו ככלל הזה. תוספות (זבחים לג ע"א ד"ה וליעבד) אומרים שאפילו להוסיף על העיר ועל העזרות אי אפשר אלא אם כן מוצאים פסוק ודורשים. על פי דברי תוספות הנ"ל סבורים אחרונים שונים שכל שינוי לא נעשה אלא על פי דברי ה' בכתב, ויש לדבריהם סמך במדרש.

במדרש שמואל פרשה טו מצאנו:

רבי ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק: מגלת בית המקדש שמסר הקדוש ברוך הוא למשה בעמידה, הדא הוא דכתיב ואתה פה עמוד עמדי, עמד משה ומסרה ליהושע בעמידה, [הדא הוא דכתיב] קרא את יהושע והתייצבו וגו', עמד יהושע ומסרה לזקנים בעמידה, [הדא הוא דכתיב] ויאסוף יהושע את כל שבטי ישראל שכמה [וגו'] ויתיצבו לפני האלהים, עמדו זקנים ומסרו לנביאים בעמידה, [הדא הוא דכתיב] ונתה התייצבו וגו', עמדו נביאים ומסרוה לדוד בעמידה ולית לה קריה, עמד דוד ומסרה לשלמה בנו בעמידה ואתה ה' חנני והקימני ואשלמה להם. הכל בכתב, מלמד שניתנה במסורת, עלי השכיל, מלמד [שניתנה] ברוח הקודש. ר' מנחמה בשם ר' מנא ברוח הקודש נאמרה, [שנאמר] ותבנית כל אשר היה ברוח עמו. בירושלמי מגילה (פ"א ה"א) מצאנו:

רבי ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק: מגילה שמסר שמואל לדוד ניתנה להידרש. מה טעמא, הכל בכתב - זו המסורת, מיד ה' - זו רוח הקודש, עלי השכיל - מיכן שניתנה להידרש.

מכאן למדו כמה אחרונים שמשם קיבל בסיני מגילה ובה תיאור מדויק של כל המקדשים שעתידיים לעמוד. ברוח זו כתבו בעל **אור החיים** בשמות ל"ה, ט, ובעל **חתם סופר** באורח חיים ר"ח ויורה דעה רל"ו, ועוד.

בעל **פני יהושע** (שבועות יד ע"ב ד"ה פיקא) כתב:

והיינו משום דכיוון דאשכחן דמקדש איקרי משכן ואפילו הכי המקדש שעשה שלמה לא היו דוגמת המשכן כלל בארכו וברחבו וברומו אלמא דהך מליתא לארכו ורחבו ורומו לא נתנה תורה קצבה לדבר ולא קאי עליה האי קרא דככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן כו', ואם כן על כרחך שהדבר מסור לבית דין שהרשות בידם להוסיף. אמנם, גם הוא להלן (טו ע"א) אומר שתבנית המקדש נמסרה למשה במסורת.

ה. איסור על שינויים זמניים

ואמנם, קשה איך כל האחרונים הנזכרים פוסקים הלכה מתוך דברי אגדה, שקשה להולמם על פי הפשט. האמנם בנו עולי בית שני, ובעקבותיהם הורדוס, על סמך מגילה נסתרת שהיתה בידם? ומתי אבדה המגילה? ואיך פסק הרמב"ם שמצוה מן המובחר לחזק את הבניין ולהגביהו כפי כוח הציבור שנאמר ולרומם את בית אלהינו?

אלא שמנגד יש לשאול - האמנם אין כל הכלל הזה אלא דברי אגדה? ואיך הביאה אותו הגמרא כנימוק הלכתי בכמה מקומות? לכאורה, דברי האחרונים הנראים כחולקים על הרמב"ם מעוגנים בעומקן של כמה סוגיות ברחבי הש"ס.

לכן נראה שכך יש לפרש את הכלל הזה: אין כוונתו שהבניין כמו שהוא מסור במסורת מפי משה או דוד. ברור שהמקדש משתנה ומשתכלל מבניין לבניין וגדול כבוד הבית האחרון מן הראשון. החידוש בכך שהכל בכתב הוא בכך שהבניין צריך להיות בניין של קבע ולא מבנה המשתנה לפי הצרכים, שהיום הוא כך ומחר הוא אחרת. אפשר לשנות ולשכלל ולהוסיף מדי פעם כדי לרומם את בית א-להינו, ובלבד שכל שינוי הוא שינוי של קבע לרומם את פאר הבית, ולא שינוי על פי הצרכים המשתנים שהיום הוא נוצר ולכן הוא כך ומחר אינו נוצר ולכן יבטל. אפשר לשנות שינויים של קבע ולהוסיף בניין של קבע כדי לרומם את בית א-להינו, אך אין לשנות שינויים זמניים בבניין.^[7] לכן אין לבטל מלח או עפר ולעשותם חלק מהמזבח, שהרי ברור שגם אם נבטל את המלח והעפר לגבי המזבח ביטול זה אינו אלא פיקציה. מלח ועפר אינם חלק מהבניין, וגם אם כן, בניין שאינו להוספת פאר ועוז לה' אלא רק מפני הצורך הזמני של הדם של קרבן היום – אין אנו רשאים לעשות. גם פתיחת פשפש לצורך מצורע, אפילו אם יפתח שם פשפש קבוע לצורך כל המצורעים מכאן ולעולם (ולא משמע בסוגיה שמדובר על פשפש קבוע), אינה נעשית כדי לפאר ולרומם את הבית אלא מפני צורך השעה, ולכן אין לעשות זאת.

נראה שכך פירש רש"י. רש"י (סוכה נא ע"ב ד"ה והקיפוח) אומר על הגזוזטרא שהיתה בעזרת הנשים: "וכל שנה מסדרין שם גזוזטראות...". מה ראה רש"י להדגיש שאת הגזוזטראות סידרו בכל שנה מחדש? מה חסר בסוגיה אילו פירשנו שהקיפוח כצורה אחת ולתמיד? ייתכן שהיה קשה לרש"י שאם לא כן לא היה קשה דבר מ"הכל בכתב", והלא עזרת הנשים עצמה אינה מפי ה' בכתב, ומה לנו להלין על הגזוזטרא? הקושיה של הגמרא היא מכך שאת הגזוזטרא מסדרים בכל שנה מחדש.

לפי זה, הכלל האומר "הכל בכתב" הוא כלל בכבוד הבית. משמעותו היא שיש להתייחס אל המקדש כאל דבר עומד וקבוע כמו כתבי הקודש שנמסרו למשה בסיני, ולא לשנותו בכל יום לפי הצרכים.^[8] אך להוסיף ולפאר ולהגדיל את כבוד ה' – כל המרבה הרי זה משבח!

הערות:

- ^[1] ראה במדרש שמואל ובדברי אור החיים וחתם סופר שנזכיר להלן.
- ^[2] ומוסיף שם רש"י: "ומקודש המקום אם ירצו".
- ^[3] אמנם תוספות (זבחים לג ע"א ד"ה וליעבד) כתבו שגם זה אינו אפשרי אלא אם כן מצאו פסוק ודרשוהו, אך הגמרא בשבועות לא הזכירה תנאי זה. גם הרמב"ם (כפי שנבאר להלן) לא הזכיר תנאי כזה. ואף אין בתנאי האמור כדי לתרץ את הקושיה: אם תבנית כל המקדש נמסרה במסורת ממש או מדוד, כיצד אפשר לשנות אותה על ידי דרישת פסוק? וכי אתמול היתה המסורת כך והיום היא אחרת?
- ^[4] וראה גם זבחים נח ע"א וברש"י שם ד"ה דבצריה, שמתייחס בפשיטות למציאות שבה נמלכו הצבור לשנות את גודל המזבח, ואינו רואה בכך כל בעיה.

· ^[5] מלבד הטעם הפשוט הזה, מסתבר שטעמו ומקורו של הרמב"ם לדין זה הוא על פי הגמרא בפסחים צב ע"א וזבחים לב ע"ב, שם אומרת הגמרא: "תניא, מצורע שחל שמיני שלו בערב הפסח וראה קרי בו ביום טובל ואוכל. אמרו חכמים, אף על פי שטבול יום אינו נכנס זה נכנס. מוטב יבוא עשה שיש בו כרת וידחה עשה שאין בו כרת. ואמר רבי יוחנן: דבר תורה אפילו עשה אין בו שנאמר ויעמד יהושפט בקהל יהודה וירושלים בבית ה' לפני החצר החדשה. מאי חצר החדשה, שחדשו בו דבר ואמרו טבול יום לא יכנס במחנה לוויה." מהי החצר החדשה האמורה שם? רש"י (שם ד"ה חצר) מפרש שכל הר הבית הוא חצר חדשה. נראה שהוא מפרש שבימי יהושפט הקיפו את הר הבית חומה ויצרו חצר חדשה שהיא שטח מחנה לוויה, ואסרו על טבול יום להיכנס לתוכה. אך תוספות שם (ד"ה טבול) הקשו עליו, שהרי לא מצאנו בהלכה שטבול יום אסור להיכנס להר הבית, ופירשו (על פי המשנה בכלים פ"א) שדווקא בעזרת נשים נאסר על טבול יום להיכנס, שהרי המשנה מזכירה דווקא את עזרת הנשים כמקום שאסור בכניסתו של טבול יום (וראה גם תוס' זבחים לב ע"ב ד"ה שחידשו).

· ומסתבר שכך פירש גם הרמב"ם: בימי יהושפט בנו חצר חדשה, שמן התורה אינה אלא מחנה לוויה, אבל חכמים הקצו חלק ממחנה הלוויה ובנו בו חצר חדשה, וחידשו דברים באותה חצר חדשה שבנו, שאף על פי שאינה אלא מחנה לוויה (שהרי מן התורה אין חצר נוספת לפני החצר העיקרית, העזרה), גזרו עליה שלא יכנס אליה טבול יום. כך עולה גם מהלשון שבה הביא את דברי הגמרא האלה, בהלכות קרבן פסח (פ"ו ה"ה). וזו לשונו: "מצורע שחל שמיני שלו להיות בארבעה עשר וראה קרי בו ביום הרי זה טבול ונכנס לעזרת נשים ומביא קרבנותיו, ואף על פי שטבול יום אסור להיכנס לעזרת נשים, הואיל ואיסורו להיכנס שם מדבריהם כמו שביארנו בהלכות ביאת מקדש, ויום זה הוא יום הקרבת הפסח במועדו, יבוא עשה שיש בו כרת וידחה איסור של דבריהם". על פי לשון הברייתא המובאת בגמרא, ייתכן שאפשר היה לפרש ש"חצר החדשה" היינו שלא החצר חדשה אלא הדברים שחידשו בה חדשים. אבל הדבר דחוק מאוד בלשון הפסוק, ומסתבר לפרש גם בלשון הפסוק וגם בלשון הברייתא שבימי יהושפט בנו שם חצר חדשה, ועד ימי יהושפט לא היתה עזרת נשים כלל, ולכן היא נקראה החצר החדשה, וכשבנו אותה – חידשו בה דברים ותיקנו שאף על פי שמהתורה אינה אלא מחנה לוויה – לא יכנס אליה טבול יום. ונראה שכך פירש הרמב"ם.

· ^[6] הרמב"ם בודאי לא סבר כך, שהרי כתב (הלכות בית הבחירה פ"א ה"ד): "וכן בנין העתיד להבנות אף על פי שהוא כתוב ביחזקאל אינו מפורש ומבואר ואנשי בית שני כשבנו בימי עזרא בנוהו כבנין שלמה ומעין דברים המפורשים ביחזקאל". לא הזכיר ולו רמז למגילה כלשהי שהיתה בידיהם.

· ^[7] הבימה של עץ שהקימו לצורך מעמד הקהל איננה בניין כלל. היא לא מחוברת לרצפה, ולכן היא מותרת, כפי שכבר כתבו כמה אחרונים. לעומת זאת, הגזוזטרא של שמחת בית השואבה קבועה ומחוברת לבניין.

· ^[8] וזוהי הדרכה כללית לגבי התייחסותנו לבניינים בבית המקדש, ולא הלכה ממש. לכן, אם מצאנו פסוק ודרשנו אותו בכבוד ראש – אפשר לעשות שינוי זמני בבית.